

3. Дмитрієвська Д. Доказова медицина. 28.06.2024. URL: <https://taslife.com.ua/blog/dokazova-medycyna>

4. Устинов О. Доказова медицина – основа реформування охорони здоров'я. *Український медичний часопис*. 2016. 22 вересня. URL: <https://umj.com.ua/uk/novyna-100986-dokazova-medi-tsina-osnova-reformuvannya-ohoroni-zdorov-ya>

5. Україна: Огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я: Спільний звіт ВООЗ та Світового банку. URL: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/346329/WHO-EURO-2019-3618-43377-60852-ukr.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. План відновлення системи охорони здоров'я України від наслідків війни на 2022–2032 роки. Версія 2.4 (від 21.07.2022). URL: https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/21-07-2022-Draft-Ukraine%20HC%20System%20Recovery%20Plan-2022-2032_UKR.pdf

ESG ЯК ОBOB'ЯЗKOBИЙ СКЛАДНИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Дорошенко Л. М.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)

e-mail: doroshenko@donnu.edu.ua

Український бізнес активно застосовує європейські тренди у своїй діяльності. І це питання не тільки сьогодення, а і майбутнього розвитку економіки. Багато компаній приймають стратегії 2030, і пріоритетами в них є:

- лідерство (в ринковому конкурентному середовищі, у впровадженні нових технологій і інновацій тощо);
- трансформація (в екологічний, ефективний і технологічний бізнес);
- диверсифікація (процес розвитку діяльності підприємства, пов'язаний зі збільшенням діапазону видів та проникненням у нові сфери діяльності, освоєнням нових виробництв, розширенням асортименту товарів, що включає не тільки диверсифікацію товарних груп, але й розповсюдження підприємницької діяльності на нові та не пов'язані з основними видами діяльності фірми, наприклад, підприємство, яке займалося лише видобутком газу, може збільшити сферу господарювання за допомогою трейдингу, обслуговування розподільних мереж);
- клієнтоцентричність (за цієї моделі діяльності компанії наявна визначальна роль клієнта);
- експансія (наприклад, інтеграція з європейськими ринками, активний розвиток відновлюваних джерел енергії – джерел, які поновлюються природним шляхом);
- декарбонізація (пом'якшення наслідків зміни клімату, що складається з дій з обмеження масштабів або темпів глобального потепління і пов'язаних з цим наслідків);
- ESG. В умовах європейської інтеграції України, майбутнього відновлення довкілля, необхідності відновлення соціально-економічної системи України у по-

воєнний час, застосування нових ефективних управлінських практик, ESG бачиться найбільш ефективним інструментарієм у досягненні цих цілей.

ESG-дані – це інформація про екологічні, соціальні та управлінські фактори компанії, що є ключовими для вимірювання сталості й етичного впливу інвестицій у компанію та бізнес. Наприклад, туди входить інформація про те: скільки води споживає компанія, скільки викидів CO₂ продукує, скільки має працівників та чи дотримується гендерна рівність, як виплачується заробітна плата тощо. Щодо управлінських критеріїв, то йдеться, приміром, про склад ради директорів, внутрішні заходи з протидії корупції та хабарництва.

Абревіатуру ESG можна розшифрувати як «екологія, соціальна політика та корпоративне управління». У широкому розумінні це сталий розвиток комерційної діяльності, що будується на таких принципах:

- 1) відповідальне ставлення до довкілля (англ., *E – environment*);
- 2) висока соціальна відповідальність (англ., *S – social*);
- 3) висока якість корпоративного управління (англ., *G – governance*).

У сучасному вигляді ESG-принципи вперше сформулював колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан. Він запропонував управлінням великих світових компаній включити ці принципи до своїх стратегій, насамперед для боротьби зі зміною клімату. Це явище стало популярним лише в останні декілька років, проте воно стрімко набирає обертів у світі. Відомі бізнесмені та аналітики вважають, що найближчим часом світові фонди перестануть інвестувати в компанії, які ігнорують принципи сталого розвитку.

Останнім часом ESG-тренд набув суто практичного значення через тиск інвесторів та банків. ESG-рейтинги, які формують незалежні дослідницькі та рейтингові агентства – Bloomberg, S&P, Dow Jones та інші – все ширше використовуються інституційними інвесторами та кредиторами. Компанії оцінюються і отримують бали за трьома критеріями (E, S та G), і отримана кількість балів впливає на дохідність цінних паперів, умови страхування, відсоткові ставки за кредитами тощо. Мати низький ESG-рейтинг – це не вигідно для компанії, до того ж вона несе репутаційні ризики. Попит на ESG змушує компанії враховувати принципи сталого розвитку. За результатами опитування EY, проведеного у 2020 році серед інституційних інвесторів, 98 % опитаних підтвердили, що відслідковують ESG-рейтинги компаній, з якими мають ділові стосунки.

Певним каталізатором виступив і COVID-19, пришвидшивши інтеграцію ESG-принципів в операційні процеси компаній, необхідність перекалібрування економічних стратегій. Пандемія стала демонстрацією вразливості людей щодо природного середовища, а також необхідності підвищення уваги до питань екології. Зокрема, йдеться про «зелений курс» та декарбонізацію для компаній в усьому світі. Це стає вимогою регуляторів та формує нові правила гри для бізнесу.

Компанії в усьому світі вимушені модернізувати та переосмислювати свої бізнес-моделі зі врахуванням кліматичних факторів.

Популярність ESG зростає з кожним роком. Експерти вважають, що це відбувається зокрема й через свідомість покоління «Y» (міленіалів). Цінності цього покоління відрізняються від попереднього: для них бізнес та інвестиції – це не лише про дохід, а й про турботу про екологію та суспільство.

За прогнозами дослідження PwC, у 2025 році ринкова частка фондів ESG зросте до 57 %, порівняно з 15 % у 2019 році. Якщо бізнеси не будуть дотримуватися принципів ESG у своїй діяльності, то цілком ймовірно, що вони зіштовхнуться з ризиком бути усуненими від глобального інвестиційного пулу та негативним впливом на їх ринкову капіталізацію.

ESG в розвинених економіках світу активно впроваджується на державному рівні. Одна з таких стратегій – «Європейський зелений курс» (European Green Deal), яка створює переваги для експортерів до ЄС, які відповідають його вимогам. Однак бізнеси з тих країн, які не «синхронізуються» з ЄС у цьому питанні, отримують у CBAM додатковий бар'єр для конкурування на європейських ринках.

У період трансформації світової економіки бізнес має усвідомити та прийняти аксіому – виграє той, хто очолує невідворотні зміни. Насамперед ці зміни стосуватимуться впровадження вектора стійкого розвитку та підтримки Цілей сталого розвитку ООН, які є першими кроками до формування корпоративної ESG-повідстки. Компанії, які мають спільні цінності, матимуть більше можливостей до співпраці, адже діє принцип – свідомий бізнес обирає свідомий бізнес. За останній рік до Глобального договору в Україні (ГД ООН) приєдналася значна кількість українських компаній. Взагалі Україна приєдналася до Глобального договору ООН (найбільшої у світі спільноти відповідальних бізнесів) у 2013 році. Наразі українська мережа налічує більше ста учасників, включно з Uklop, ЦУМ та Новою поштою. Мета приєднання до Глобального договору ООН – дотримуватись Цілей сталого розвитку під час післявоєнної відбудови України та залучити найкращі практики у сфері прав людини, захисту довкілля та боротьби з корупцією. Бізнеси, які приєднуються до Глобального договору ООН, отримують доступ до освітньої бази, спеціалізованих інструментів оцінки компанії, міжнародних ініціатив та подій, а також репутаційні переваги та покращення фінансових і корпоративних показників. Нещодавно до Глобального договору ООН приєдналася перша українська компанія в галузі сонячної енергетики – Atmosfera. Мотивами такого приєднання було те, що бізнеси мають приносити не тільки прибуток, а і суспільну користь, зосереджувати зусилля навколо безпечного майбутнього споживачів та збереженого навколишнього середовища.

Політика ще однієї відомої української компанії ДТЕК полягає в тому, що компанія не може бути успішною у довгостроковій перспективі, якщо не впрова-

джує в свою роботу принципи ESG (ДТЕК – одна з п'яти українських компаній, що мають рейтинг ESG-ризиків аналітичної компанії Sustainalytics. Ризики ДТЕК оцінюються як середні, з показником 26,6 компанія посідає 133-тє місце з 613 у категорії Utilities. Так, Метінвест» звітує щодо ESG вже декілька років. Наприклад, у 2020 році: компанія витратила \$450 млн на проекти, пов'язані з екологією, \$100 млн – на охорону праці та промислову безпеку, \$3 млн – на розвиток персоналу. У ESG-стратегію ДТЕК інтегровано 12 із 17 цілей сталого розвитку ООН. Свої витрати на її реалізацію у 2020 році компанія оцінила в 3 млрд грн (соціальні виплати співробітникам, охорона праці, навчання персоналу, екологічні програми). У 2019 році ДТЕК випустила «зелені» облігації на 325 млн євро під 8,5 % на п'ять років, за що отримала нагороду «New Market Green Pioneer» від Climate Bonds Initiative (CBI) за перший випуск таких облігацій серед українських компаній.

Отже, бізнес, який претендує на хорошу ESG-оцінку, має відповідати стандартам розвитку у трьох категоріях: соціальній, управлінській та екологічній.

Екологічні принципи визначають, наскільки компанія дбає про навколишнє середовище і як намагається скоротити збитки, які завдають екології. Наприклад, бренд взуття Timberland співпрацює з виробником шин Omni United і робить підошви черевиків із перероблених шин.

Соціальні принципи показують ставлення компанії до персоналу, постачальників, клієнтів, партнерів та споживачів. Щоб відповідати стандартам, бізнес повинен працювати над якістю умов праці, стежити за гендерним балансом чи інвестувати у соціальні проекти. Зокрема, американський бренд верхнього одягу Patagonia не володіє фабриками, які шують його продукцію, тому не може впливати на розмір зарплати робітників. Щоб це виправити, у межах програми «Чесна торгівля» бренд спрямовує частину коштів із продажу продукції на фабрики, щоб підвищити зарплату працівників до рівня прожиткового мінімуму.

Управлінські принципи торкаються якості управління компаніями: прозорість звітності, зарплати менеджменту, здорова обстановка в офісах, відносини з акціонерами, антикорупційні заходи.

Підвищений попит на ESG змушує компанії зважати на принципи сталого розвитку. Тепер через тиск інвесторів і банків їм не вигідно мати низький ESG-рейтинг. Є багато прикладів успішних корпорацій, що орієнтуються на принципи ESG. Наприклад, на у 2021 році до першої п'ятірки входили: 1) Французька машинобудівна компанія «Schneider Electric»; 2) Данська транснаціональна енергетична компанія Ørsted A/S; 3) Національний банк Бразилії Banco do Brasil SA; 4) Фінська нафтогазова компанія Neste Oyj; 5) Міжнародна компанія професійних послуг у галузі дизайну, архітектури та консалтингу Stantec Inc.

У нашій країні зараз іде війна, і ESG не так широко застосовуються, як могли б за нормального стану речей. Моніторинг обізнаності управлінської еліти біль-

шості українських компаній демонструє, що мало хто може розшифрувати цю абрєвіатуру, незначна кількість топ-менеджерів знає про цілі сталого розвитку, і лише одиниці розуміють, що це означає на практиці. Пояснення у всіх одне – не на часі, вистачає інших проблем, немає мотивації тощо. Проте, якщо 5–10 років тому відповідальність бізнесу була «родзинкою», «приємним бонусом», а тема sustainable була відомою лише вузькому колу експертів, то тепер це необхідна умова, якщо компанія хоче виживати, конкурувати з іншими, ще й отримувати прибуток. Виробництво продукції, кількість застосування пластику, екологічний слід, умови праці робітників – стали пріоритетами в європейському бізнесі. У квітні 2024 року комісія ЄС узгодила кліматичний закон, що означає, що бізнес за один крок від перетворення кліматичних цілей на юридичні зобов’язання.

Отже, ступінь імплементації ESG національним бізнесом прямо залежить від глобальних тенденцій розвитку ринку відповідального інвестування, а також від викликів поточного періоду, зокрема активної фази повномасштабної російсько-української війни. Все це вимагає від українських компаній пошуку та впровадження ефективних ESG-стратегій, здатних забезпечити екологічну безпеку, управлінську доброчесність і соціальну стабільність як ключових критеріїв оцінки бізнесу. Зростання інтересу інвесторів, клієнтів, партнерів у впровадженні ESG-принципів компаніями актуалізує значущість цього підходу в контексті розбудови інвестиційного клімату держави, особливо в повоєнний період, коли нашій країні треба буде продемонструвати саме європейський цивілізований підхід у веденні бізнесу, свідомість щодо екологічної політики, підтримки «зеленого курсу» у розвитку економіки, дотримання кращих європейських практик щодо управління корпораціями.

КОМПЕНСАЦІЯ ЗА ЗРУЙНОВАНЕ, ЗНИЩЕНЕ МАЙНО: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Іщук Є. М.^{1*}, Іщук Н. Ю.²

¹ГО «Всеукраїнська асоціація центрів надання адміністративних послуг»,
Київ (Україна),

²Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)

*e-mail: e_ischuk@ukr.net

Станом на кінець травня 2023 року сума прямих збитків, завданих житловому фонду України внаслідок повномасштабної війни, становить понад \$54 млрд. Це більше третини від загальних прямих збитків інфраструктури та активів України за даними, що обраховані командою KSE Institute (аналітичний підрозділ Київської школи економіки) в межах проєкту «Росія заплатить».

Сумарна кількість пошкоджених об’єктів житлового фонду станом на червень 2023 року становить понад 163 тисячі. Загальна площа пошкоджених або